

*Tài liệu tham khảo về “Bóng” trong văn hóa Việt Nam
Nghiên cứu và tổng hợp bởi DragGEN – UniGEN*

Tài liệu tham khảo về “Bóng” trong văn hóa Việt Nam

Tác giả : **Lộc Huỳnh**
Cố vấn : **Lục Phạm Quỳnh Nhi**
Dịch thuật : **Vân Anh, Thanh Huyền, Lê Vy, Lộc Huỳnh**

(*) Trong bài có sử dụng một số thuật ngữ cũ, không còn phù hợp với bối cảnh hiện tại hoặc không bao quát nên xin thay những cụm như “lưỡng tính”, “bán nam bán nữ”, “Gay và Lesbian”, “pêđê”, “bị bóng”, “lưỡng thể” thành “cộng đồng LGBTIQ/queer”, cũng như lược bớt, chỉnh sửa một số chi tiết mang tính tiêu cực, không đúng kiến thức.

(*) *The articles use several old words, no longer suitable or not inclusive so we changed some phrases, including “hermaphrodite”, “half man half woman”, “Gay and Lesbian”, “pede”, “faggot”, into “LGBTIQ/queer community”, as well as skipped, paraphrased some details that are negative or wrong.*

MỘT SỐ ĐỊNH NGHĨA VÀ TỪ NGỮ

WORDS AND DEFINITIONS

Bóng (danh từ): cái bóng, chỉ con người mới có, quỷ thì không có bóng

Bóng (noun): shadow, an area of darkness, caused by light being blocked by something. Only humans have shadow, devils and ghosts don't.

Bóng rỗi (động từ): cứu lấy cái bóng của chính mình → Để được an tâm, bình yên. Các cô bóng khi đi cúng vẫn hay nói múa làm vui cho bà và cầu bình an cho đại chúng.

Bóng rỗi (verb): to save someone's shadow → To be safe and sound. “Cô bóng”, the mediums, they often said that working is to make the goddess happy and pray for peace for everyone.

Bóng lại cái (danh từ): chỉ những người nam giới nhưng cảm nhận mình là nữ giới, nữ giới nhưng cảm nhận mình là nam giới, hay những người không rõ mình là nam hay nữ hoặc thậm chí vừa là nam và nữ.

Bóng lại cái (noun): to describe a person who feels that his/her gender identity does not fit into the socially constructed “norms” associated with his/her biological sex.

Đồng bóng (tính từ): tính cách sặc sỡ, màu mè, diêm dúa.

Đồng bóng (adj): fanciful, characterized by or showing colourful, flashy and unpredicted mood changing.

Bóng (danh từ): nửa nam nửa nữ, chỉ những người đặc biệt, có khả năng tâm linh, ở giữa ranh giới âm dương, để từ đó họ trở thành sứ giả, liên lạc với thần linh nhằm truyền đạt ý chỉ của thần linh, cũng như bày tỏ lời thỉnh cầu an của con người

Bóng (noun): the person who has spiritual abilities, lives at the boundary of yin and yang. Thus becoming a messenger of God which not only conveys the will of Gods, but also expresses human's petition.

- Trong tín ngưỡng thờ mẫu, người thực hiện nghi lễ được gọi là “thanh đồng”, dân gian hay gọi là “Cô Đồng Cậu Bóng” do có những thanh đồng nam nhưng có căn hầu các Mẫu, Cô,... cũng như

thanh đồng nữ nhưng có căn hầu các Quan, Hoàng, Cậu,...

In mother goddess religion, the mediums are called "thanh đồng" or "Cô Đồng Cậu Bóng", in informal way, since there are male mediums that have a connection with female gods, and in contrast there are female mediums that have a bond with male gods.

- Trong nghề bóng rỗi, chuyên giới nữ (về mặt tâm lý). Khi đi làm đều mặc đồ và trang điểm nữ tính, gọi là “Cô Bóng Bà Bóng”.

In bóng rỗi, even if the person is a female or not, when they performing, they always dresses and makeup feminine, and called “Cô Bóng Bà Bóng”

Bóng (danh từ tiếng Chăm) chỉ người đàn bà làm công việc pháp sư. Vì Chăm theo mẫu hệ, chỉ có những bà bóng mới có quyền thực hiện.

Bóng (noun, in Cambodian language) the woman is a shaman. Since Chams follow matriarchy, only female mediums have the right to do.

- TP Nha Trang từng có xóm Bóng (Cầu Xóm Bóng, ngay chân Tháp Bà Ponagar, cách TP Nha Trang 2km, xóm chuyên đào tạo các bà Bóng) nhưng đã không còn dấu tích.

Nha Trang city used to have Bóng village (located under Tháp Bà Ponagar tower, 2km away from Nha Trang city) where the mediums are being trained, but now no longer existed.

Múa bóng rỗi: một hoạt động trong nghi thức thờ Mẫu của người Chăm, thường được thực hiện bởi một người nam, ăn mặc như phụ nữ và múa hát, làm xiếc. Hoạt động này nhằm làm vui cho các vị thần và người xem, cầu bình an hoặc điều may.

Múa bóng rỗi: a cultural feature that took place in spiritual ceremony of Cambodian's Mother religion, featuring a (usually) male medium, dresses up as a woman to dancing, singing and doing circus. This to make the god and the surrounding people happy, wishing for fortune or luck.

Theo từ điển Tiếng Việt phổ thông xuất bản năm 1975 của tác giả Hoàng Phê, Bóng được hiểu là “hồn người chết hiện về, nhập vào xác người nào đó (theo quan niệm mê tín)”

Based on Vietnamese dictionary published in 1975 by Hoang Phe, Shadow is interpreted as "the haunted spirit possesses the human body (in the concept of supersition).

BÓNG TỪ GÓC NHÌN TÍN NGƯỠNG THỜ NỮ THẦN

BÓNG FROM WORSHIPPING MOTHER GODDES PERSPECTIVE

Khác	Hầu Đồng	Bóng Rối
Thần	Thờ Mẫu Tứ Phủ	Thờ Bà, nữ thần nói chung
Điểm giao	Phật giáo và Đạo Giáo	Hệ thống tín ngưỡng người Chăm
Người hành lễ (Bà Đồng, Bà Bóng)	Bà đồng trong Hầu Đồng chỉ hầu. Phải có người đàn hát riêng.	Cô Bóng miền Nam vừa hát vừa chầu vừa múa vừa cúng, song hành thực hiện yếu tố tâm linh và nghệ thuật, giải trí.
Quốc tế công nhận	Tín ngưỡng thờ Mẫu được UNESCO công nhận “Văn hóa Phi Vật thể Quốc gia”	Chưa được công nhận, chỉ mới được xếp chung công việc thờ cúng ở miếu.
Trở thành người thực hành nghi lễ	Phải có căn đồng, số lính Phải thực hiện Nghi lễ Tứ Phủ Trình Đồng	Phải được đào tạo (hát, múa, làm xiếc) Phải có người làm chứng, có thầy đỡ đầu, gọi là cấp sắc
Chung	Đều thuộc tín ngưỡng thờ nữ thần Một bộ phận của Shaman giáo	

Differences	Hầu Đồng	Bóng Rối
Gods	Worshipping Four Mother Goddesses.	Worshipping all Female Goddesses.
Mix of religion	Buddhism and Taoism	Cambodian belief system
Performer/Mediums	“Bà đồng” only serves, someone else will sing or play the instrument.	“Cô Bóng” in the South of Vietnam not only sings but also dances and serves. This is a combination of spirit element, art and entertainment.
International recognition	The beliefs of Four Palaces Mother Goddesses Worship were inscribed on the representative list of “The Intangible Cultural Heritage of Humanity” by UNESCO.	It hasn't been inscribed in any lists yet.
To become a performer	Must have the bond with the gods Must present before Four Palaces	They are trained to sing, dance and entertain Must have witnesses, god-mother, called “cấp sắc” (certified)
Common	Both worship the goddess Belonging to a division of Shamanism	

Trong đạo Mẫu, việc lên đồng thường mang đậm tính sân khấu như việc đảo trang (ăn mặc khác giới) hay vượt qua những rào cản về giới tính.

In Mother religion, “len dong” (let the spirit of the god take over the medium body’s) have specific theatrical features such as cross-dressing (in another word, drag) or overcome the boundaries of genders.

Kết quả điều tra thực tế ở TPHCM, miền Đông và Trung Nam Bộ, cho thấy Hát Bóng Rối đều có nguồn gốc từ Trung Bộ - đặc biệt là sông Cầu và Phan Rang, Phan Rí và Phan Thiết. Cho thấy một số nhóm Hát Bóng Rối ở Sài Gòn – Gia Định có nguồn gốc trực tiếp từ vùng “ba Phan” cực Nam Trung Bộ và nói chung, nhiều nhóm có nguồn gốc trực tiếp hoặc gián tiếp từ Xóm Bóng, Nha Trang.

A survey took place in HCMC, East and Middle Southern have shown that “Hat Bong Roi” originated from the Middle part of VN - especially Cầu river and Phan Rang, Phan Ri with Phan Thiet. This has proven that some bong roi groups at Saigon - Gia Dinh have origin from “tri-Phan” and some may come from Xom Bong in Nha Trang

BÓNG VÀ SỰ CHUYỂN NGỮ

Bóng có phải là chuyển ngữ sang không?

Theo như những định nghĩa ở trên, bóng là người giữa, của xung đột và âm dương. Ban đầu không mang sắc thái kỳ thị, chỉ là danh từ mang tính trọng vọng, linh thiêng, lâu dần bị biến nghĩa, trở thành danh từ và tính từ mang tính tiêu cực, kì thị.

Is “bóng” a loanword?

From the above definitions, “bóng” is a person who is at the boundary of yin and yang. At first, there was no discrimination, it just a solemn and sacred noun, but gradually turned into a discriminated word.

Chưa xác định được từ giai đoạn nào hay từ đâu nhưng có ý kiến cho rằng, bà bóng thường diện quần áo sặc sỡ nên dần từ này được dùng để nói nhưng người nam nữ tính, và dần là chỉ cộng đồng LGBTIQ. Từ “bóng” dần trở thành từ lóng miệt thị người **đảo trang** và ngầm hiểu là đồng tính trong tiếng Việt hiện đại.

That undefined stages, some believes that the medium often dresses colorful clothes and that’s why this word gradually used to refer to man who has feminine gestures, and especially to LGBTIQ community. Later, the word “bóng” becomes a slang language that disdains cross-dressing and implicitly means Gay.

Bóng (chỉ hình ảnh phản chiếu của những vị thánh trong gương đang nhập đồng) đã được cải biến đôi chút từ nghĩa gốc “**bóng cậu**” để chỉ các bà đồng cải nam trang theo căn các cậu Hoàng, thành tiếng lóng đại trà để chỉ những người đồng tính nam nữ tính, “èo lả”, viết tắt từ “bóng lại cái” là một biến thức mang đặc thù giới tính rõ rệt hơn.

*“Bóng” (indicating the reflection of the saints in the mirror) has been slightly modified from the original meaning of “**Uncle Reflection**” to refer to female mediums disguise as male gods following the Hoang’s root, to become a popular slang for only gay who has femininity, “effeminate”, abbreviated from “bóng lại cái” is which is another slang that stress more on gender feature.*

“Những người đồng cốt thì ý chí của họ ngày càng trở nên yếu kém, bởi họ luôn nạp mình cho những sức mạnh bên ngoài, làm cho tinh thần ngày càng trở nên lụn bại. Họ trở nên thụ động, không thể tự chủ, luôn bị ám ảnh và mất thăng bằng. Lâu ngày thì họ bị những ảnh hưởng ma quái xâm nhập và mất hẳn sự tự chủ. Tình trạng đó khó có thể trị dứt” (Geoffrey Hodson, Nguyễn Hữu Kiệt dịch, *Những quyền năng thiêng liêng và phi thường của con người*)

“The mediums - their willpower became weaker and weaker, because they always charged themselves with external forces, making the spirit become more frustrated. They become passive, unable to control themselves, always obsessed and out of balance. From time to time, they were infiltrated by ghostly influences and lost their self-control. That situation is hard to cure ”(Geoffrey Hodson, translated by Nguyen Huu Kiet, Man's Supersensory and Spiritual Powers)

Có một hướng suy nghĩ dựa trên đoạn văn trên, rằng các thanh đồng sẽ thực hiện việc tráng bóng nhiều, dẫn đến sự suy yếu về tinh thần, rồi sau bị yêu ma dụ dỗ, chịu nhiều bệnh tật. Với định kiến “LGBT là bệnh”, có thể nhiều người xem việc “LGBT hóa” cũng là bị yêu ma tác động nên từ đó, “bóng” cũng bị xem như 1 loại bệnh do yêu ma gây ra và mang tính tiêu cực.

There is a way of thinking based on the above passage, that the mediums will perform a lot of reflecting, leading to mental weakness, and then be lured by a demon, suffering from many diseases. With the prejudice "LGBT is a disease", many people consider "LGBTization" as being influenced by ghosts, thus, "bóng" is also considered as a disease caused by ghosts and negative things.

BÀ BÓNG VÀ NHỮNG HỆ LUY LỊCH SỬ*

Có một điều từ lâu trở thành úy kỵ hoặc do tế nhị, nên không ai nói ra, kể cả những người làm nghiên cứu, đó là sự phổ biến về tính queer trong rất nhiều Bà bóng. Thậm chí, từ Bà dùng ở đây cũng chỉ mang tính chất phiếm chỉ. Trong nhiều trường hợp, chưa thể khẳng định đặc điểm về giới trong đại từ hay danh từ Bà này. Trong giới Hát bóng rồi, người ta quen gọi là Bóng, rồi kèm theo tên người hát. Cũng có khi đích thị là bà, người ta dùng Bà bóng... (kèm tên). Song, trong Bóng lại có cả ông và bà. Đó là tính bất phân về giới ở danh từ trên.

There's a myth have long been a taboo so no one talks about, even the researchers, it's the common of queer feature in many of “Bà Bóng”. Even the word “bà” (miss) is referred to in a general way and in many cases, we can not assert the gender feature in this (pro)noun. In the “Hat Bong Roi” community, people usually call the mediums “Bóng”, then their name. The interesting point is, whether the medium is female or not, people still call them “bóng”, and that's the non-binary feature of this noun.

Ở Nam Bộ, có một đạo người ta quy kết người LGBTIQ vào tàn dư của chế độ thực dân, trong khi khoa học hiện đại lại khẳng định về sự tồn tại lâu dài của loài lưỡng tính trong tự nhiên, đương nhiên có cả con người. Vậy, cộng

đồng queer chẳng phải sản phẩm của nền văn hóa hay chế độ nào, mà phổ biến trên toàn cầu. Có chăng, dưới sự chi phối của những điều kiện văn hóa xã hội cụ thể, mức độ phổ biến đó có thể kéo theo thái độ kỳ thị hay chấp nhận dưới nhiều cách biểu hiện khác nhau. Trong quá trình tiếp cận với Hát Bóng Rồi, chúng tôi phát hiện thấy mức độ thành phần là người LGBTIQ khá cao. Đương nhiên, cộng đồng đã phổ biến trên toàn cầu, vậy đối tượng này cũng sẽ xuất hiện một cách tương ứng trong đời sống xã hội. Có điều, tỉ lệ vượt trội ở những lĩnh vực cụ thể, như Hát bóng rồi lại trở thành tâm điểm của sự chú ý. Để lý giải hiện tượng trên, chúng tôi thử tiếp cận từ những góc độ sau:

In the southern, there was times people saying that LGBTIQ are leftovers of colonisation, while modern science have proven the existence of queer species in nature, even human. So, queer people are not a product from any culture or regime, but rather a common sense around the world. But it may comes with discrimination or acceptance, depends on how the society and culture affects people's perspective. In our attempt to approach “Hat Bong Roi”, we discover the high rate of LGBTIQ people in this community. Naturally, the amount of queer people on the globe ratio with the number of them in every aspect of the society, however, there will be outstanding number in specific fields, in this case, “Hat Bong Roi”, have become the central point of attention. To explain this, we tried these different angles:

Chức năng đặc thù

(Specific function)

Trong Tam giáo (Nho, Phật, Đạo), chúng ta thấy rõ thái độ “phòng ngừa” dục tính của người tu đạo ở nhiều cấp độ khác nhau. Đạo Nho chủ trương tiết dục, Đạo giáo quả dục, còn đạo Phật diệt dục. Vì, dục tính thể hiện một cách rõ rệt nhất những đặc trưng về giới. Còn Thần (chỉ bộ phận Nhân thân) vốn là người phạm, chưa thoát khỏi dục tính (trước khi thành Thần), nên về bản thể giới tính ở Thần vẫn được xác lập. Song, một ngày cái xác phạm biến thành cát bụi để chuyển hóa ra Thần, người trần lại không thể đối đãi với họ giống như người phạm. Ở những đối tượng này theo cách chuyển hóa tín lý, thái độ sùng kính khởi phát cho mọi hành vi trong mối quan hệ giữa đối tượng thờ tự và đối tượng hành lễ. Nói một cách dung tục, chúng ta không thể lấy một gã đàn ông phụng sự cho Nữ thần. Vì vậy, người có thể đảm đương vai trò này “ưu việt” hơn cả đó chính là bóng. Một thực thể “nửa vùi”, “lưỡng tính”, “thoát tục”, đồng nhất với Thái cực, Hỗn mang...

In Tri-religion (Confucianism, Buddhism and Taoism), we can see the monk always prevents sexuality on many levels. Confucianism alleges to “The less the better”, Taoism alleges to “Only the good purpose” and Buddhism is “No to sexuality”, because sexuality is the specific feature about humanity, while God (Demi-god)

originally a human, could not escape sexuality (before becoming a God), therefore still limited in a human body. But when the flesh body is gone, they now have become a God, and the mortal can not treat them like a normal person anymore. In theories of beliefs, reverence is the fundamental motivation for any action between the god and the followers, thus, we need to keep the reverence clean. In a general way, we can not let a man serve a goddess, for a goddess to stay in the body of a man is unacceptable. As a result, the person could do this job, to let the god stay in the body, is “bóng”. An entity of “middle”, “hermaphrodite”, the symbol of chaos and harmony...

...Tuy nhiên, năng lực đặc thù hay siêu phạm ở Bóng chính là khả năng cộng thông – có thể chuyển hóa thông điệp giữa cõi trên và cõi dưới, giữa con người và Thần linh... Với năng lực ấy, chỉ có thể ký thác trên cơ thể của nhóm đối tượng ở “giữa” (khi đất trời, âm dương chưa phân) và người LGBTIQ có những điều kiện để thỏa mãn yêu cầu này. Cơ thể có khác thường người ta mới có được năng lực siêu phạm.

...However, the special ability in “Bóng ” is to communicate between the god’s realm and human’s realm... With the power that can only have in the group that stays in “the middle”, queer people have all the conditions to be the one. Extraordinary bodies have extraordinary power.

Nghề nghiệp đặc biệt

(Special profession)

Tại Nha Trang, địa danh Xóm Bóng, cầu Xóm Bóng vẫn còn bảo lưu tới hiện tại. Trong quá khứ, chắc hẳn từng có nhóm người hoạt động theo loại hình nghề nghiệp đặc thù này sinh sống. Hiện tại ở Thành phố Hồ Chí Minh cũng có nhiều nhóm Bóng sống chung với nhau. Quá trình tương tác giữa những thành viên trong nhóm trở thành kênh giao tiếp chủ đạo của họ. Và ở đây, xu hướng lập thành những người có phẩm chất tương đồng thể hiện khá rõ. Thầy gay chọn trò gay, thầy lesbian chọn trò lesbian. Tất nhiên, không loại trừ cả những đối tượng cha truyền con nối và cá biệt.

In Nha Trang, the name “Xóm Bóng” (Bóng Village) or “Xóm Bóng bridge” still remains to date. In the past, there must have been groups of people that worked the same job and lived together in this area. HCMC at the moment may have many groups of “Bóng” living together as well, and they tend to make groups that have members share the same feature. For example, gay teacher choose gay students, lesbian teacher pick lesbian students,... Not to exclude father pass to children and other cases.

Tiểu kết

(Sub-conclusion)

Nói tóm lại, Bà Bóng không chỉ đơn thuần đảm trách vai trò thực hành nghi lễ, mà còn mang trong mình bản thể của quá khứ, những ràng buộc bất phân giữa lịch sử và hiện tại. Bóng tuy giống như bao người, nhưng thể chất chẳng giống ai! Cũng như các vị Thần, lúc sinh thời mang trong mình xác phàm, nhưng sau khi chết lại trở thành những “tinh linh” khó thể phân biệt. Để đảm trách vai trò thực hành nghi lễ, Bóng thoát xác trở thành một nhân vị khác, với những năng lực vừa tầm thường vừa phi phàm! Bất chấp những thay đổi khắc nghiệt của thời gian, Bóng vẫn tồn tại bền vững, đi từ quá khứ tới hiện tại để người đời phải nhìn nhận lại một hiện tượng đã trở thành bản chất trong văn hóa lâu rồi.

In conclusion, “Bà Bóng” is not only responsible for performing the ritual, but also a piece of history and culture, of the past and the modern. “Bóng” may look like many other people, but they are very different! The same with Gods, when they are living, they stay in human flesh, but when they pass away they become an entity that is hard to categorize. To perform the ritual, “Bóng” escape their body to become someone else that has powerful abilities, along with their ordinary identities. Despite the changes of time, “Bóng” still existed, continuing their path from the past, and reminding people to look back at the things that have long been in Vietnam heritage.

MỘT SỐ ĐIỀU KHÁC VỀ BÓNG*

OTHER FACTS ABOUT BÓNG*

Bóng Rỗi là một hình thức Hầu Đồng tại miền Nam?

Is “Bóng Rỗi” a form of “Hầu Đồng” in the south?

Múa Bóng Rỗi xuất phát từ nghi thức thờ cúng Mẫu thần, một tín ngưỡng xuất hiện rộng khắp cả vùng Đông Nam Á (bao gồm cả phần Nam Trung Hoa) nói chung và những vùng miền Việt Nam nói riêng. Với những tộc người khác nhau, việc thờ cúng Nữ thần, Mẫu thần cũng có những điểm khác nhau tương ứng. Sự khác biệt đó thể hiện từ đối tượng được thờ cúng (các bà chúa, bà mẹ, nữ thần...) đến các hình thức thực hành nghi lễ mà trong đó Múa Bóng Rỗi là một nghi thức tiêu biểu của người dân Nam bộ. Nên để nói Bóng Rỗi là hình thức của Hầu Đồng là sai, vì tuy chung hệ thống tín ngưỡng nhưng lại có hệ thống thần linh, mục đích hành lễ khác nhau.

“Múa Bóng Rỗi” originated from the worship ritual of Female Goddess, a widespread belief that generally appears in South East Asia (including South China) and specifically in several regions in Vietnam. With different ethnic groups, the worship of Female Goddess and Mother Goddess exhibit several distinctions. Such distinctions can be seen from the subject of worship (the princesses, midwives, Goddesses,...) to forms of practicing rituals, including “Múa Bóng Rỗi”, a popular rituals of Southern people. Thus calling Bóng Rỗi a form of Hầu Đồng is inaccurate, since despite the alike system of worship, they have dissimilar system of gods and performing purposes.

Hầu Đồng được đem nguyên vẹn từ Bắc vào Nam dưới thời Pháp thuộc và những cuộc di dân lớn sau đó (1954, 1975). Đặc điểm của trường phái này là tính “phục nguyên” một loại hình tín ngưỡng cũ nơi một mảnh đất mới. Giữa hai trường phái này có những điểm khác biệt từ trang phục, dấu hiệu nhập đồng, cách truyền phán, các điệu múa và cách phân phát lộc...

Hầu Đồng was brought entirely from North to South Vietnam under the French colonisation and major migrations later on (1954, 1975). Characteristics of this form is “phục nguyên”(revive), an old form of worship in a new land. Between these two ceremonies there are distinctions from the costumes, signs of spirit possessions, ways of expressing the god’s will, dances and distribution of luck...

Tên gọi “Múa Bóng”

The name “Múa Bóng”

Thuật ngữ này có nhiều cách hiểu khác nhau trong dân gian. Cách hiểu phổ quát nhất là múa dâng bông, có thể “múa bóng” là tiếng đọc trại từ múa bông, múa dâng bông. Đây là một điệu thức múa đặc trưng nhất có mặt hầu khắp các nghi thức của Đạo Mẫu nói chung như lên đồng (Bắc bộ), Múa bóng rỗi (Nam bộ), nghi thức cúng thần Pô Inur Nugar của người Chăm, nghi thức thờ bà chúa Xứ của người Khmer. Múa tạp kỹ chỉ mới xuất hiện sau này và thường chỉ nhằm phục vụ người xem là chính.

This term can be interpreted differently in common folk. The most well-known interpretation is “múa dâng bông” (flowers offering dance), perhaps “múa bóng” is a spoonerism of the word “múa bông, múa dâng bông”. This is the most prevalent dance, existing in generally most rituals of Mother Goddess such as lên đồng (North Vietnam), Múa bóng rỗi (South Vietnam), the worship ritual of God Pô Inur Nugar of Cambodian people, the worship ritual of “bà chúa Xứ” (the lady of the Realm) of Khmer people. Variety dancing only appears later on and often to entertain the audience.

Cách hiểu thứ hai về khái niệm “múa bóng” gắn liền với giới tính người thực hiện (cô bóng, cậu bóng). Những năm gần đây, những người múa bóng rỗi ở Nam bộ thường là những người LGBTIQ ... Và, những xu thế đó chúng ta vẫn thường gọi là “bóng”. Và cũng có thể xuất phát từ lối tính cách này mà người ta gọi múa của những người thuộc cộng đồng queer là múa bóng.

The second interpretation of the term “múa bóng” associates the gender of the performer (bóng lady, bóng mister). In recent years, bóng rỗi performer in South Vietnam are often queer people... And, those people are still usually called "bóng". And perhaps stemming from these characteristic, people call dances from queer people “múa bóng”.

Ông Địa là “chuyển giới”?

Ông Địa is “transgender”?

Ông Địa cũng là một nhân vật điển hình mang đặc thù queer này! Xét về mặt tạo hình, tượng Ông Địa thường được tạo tác với bộ dạng nửa vò, mặt hơi giống đàn ông, thân hình y hệt đàn bà, bụng bự (tượng trưng cho khả năng sinh nở - bao gồm cả của cải, tiền tài...), ngực nở nang. Chúng ta có thể lý giải hiện tượng Ông Địa dưới góc độ chuyển hóa tín lý và cơ năng đối tượng thờ tự. Tín ngưỡng thờ Thổ địa cũng xuất phát từ việc thờ cúng Nữ thần Địa mẫu (Mẹ đất), sau mới phân hóa thành tín ngưỡng Thổ thần, thờ cúng vị thần cai quản về đất đai, những việc như động thổ, xây nhà, đào huyệt... (xin tham khảo cuốn: Tượng thần dân gian Trung Quốc của Tống Triệu Lâm, Nxb Học Uyển, Bắc Kinh, 1994). Vì, chuyển sang làm công tác quản lý và bị sàng lọc bởi lăng kính Nho giáo, nên Ông Địa đã “chuyển giới” (từ bà sang ông), nhưng người đời hờn thay khi quên “giải phẫu” thẩm mỹ cả hình trạng cho ông. Để rồi, hình hài đầy vẫn tiếp tục được lưu truyền qua nhiều năm. Nhà nghiên cứu Huỳnh Ngọc Trảng, tác giả cuốn “Ông Địa” đã nhiều lần nhắc đến khái niệm “Địa Bà bóng”, một dạng Địa nửa ông nửa bà. Và tiết mục Chặp bóng tuồng Địa Nàng cũng nằm trong những tiết mục không thể thiếu của Hát bóng rỗi. Qua đó cho thấy mối quan hệ giữa Bóng và những yếu tố LGBTIQ dường như đã định hình từ rất lâu.

Ông Địa (The Land God) are also a character with queer features! Based on the appearance, Ông Địa statue usually has the face of a man, the body of a woman, big belly (symbolize the abilities to give birth - not just human but wealth, money,...), big breast. We can explain this under the theories of beliefs and transferring the target or worship. The belief of Ông Địa started as worshipping the Mother Goddess of Earth, then turns into worshipping the Land God, who governing the land and activities such as starting to build a house (động thổ), building the house, dig a grave,... (reference: China’s folk statue by Tong Trieu Lam, Hoc Uyen Publisher, Beijing, 1994). Then, Confucianism came to Vietnam, so under the Confucianist, “she” turned to “he”, but the people forgot to do the “surgery” for the body and it continued to pass on generations. Researcher Huynh Ngoc Trang, author of the book “Ông Địa”, has mentioned many times the phrase “Địa Bà Bóng”, a kind of Land God half man half woman. And the play “Địa Nàng” (The Land God and the Fairy) have become a vital performance whenever there is a “Hát Bóng Rỗi” ceremony take place. From that we could see the connection between “Bóng” and “Queer elements” have been made a long time ago.

NGUỒN THAM KHẢO

(REFERENCES)

- Huỳnh Ngọc Trảng với sự cộng tác của Trương Ngọc Tường, Nguyễn Đại Phúc, Lê Hải Đăng (2019). I. Tổng quát về tín ngưỡng và lễ hội miếu ở Gia Định – Sài Gòn, II. Hát bóng rỗi. *Gia Định Sài Gòn hò, hát, lý, vè và diễn xướng lễ hội*, 229 – 243.
- Lê Hải Đăng (2015). BÀ BÓNG VÀ NHỮNG HỆ LUY LỊCH SỬ. *Chùa Phật Học Xá Lợi*.
- Đức Thanh Ngọc (2012). Nghệ thuật Múa Bóng Rỗi ở Bình Dương trong không gian văn hoá Nam Bộ. Hội Khoa học Lịch sử Bình Dương.
- Hoàng Phê (1975). *Từ điển tiếng Việt phổ thông*.
- 1951. *Việt Nam Tân từ điển*
- Talawas.org
- Tuyển từ queer

- *Huynh Ngoc Trang with cooperation of Truong Ngoc Tuong, Nguyen Dai Phuc, Le Hai Dang (2019). I. General about religion and temple festival in Gia Dinh - Sai Gon, II. Hat bong roi. Gia Định Sài Gòn hò, hát, lý, vè và diễn xướng lễ hội, 229 – 243.*
- *Le Hai Dang (2015). BA BONG AND EFFECTS IN HISTORY. Phat Hoc Xa Loi Pagoda*
- *Duc Thanh Ngoc (2012). The Art of Mua Bong Roi in Binh Duong in Southern Cultural Space. Binh Duong’s Science History Organization.*
- *Hoang Phe (1975). Vietnamese Extensive Dictionary*
- *1951. Vietnam New Dictionary*
- *Talawas.org*
- *Queer words collection*